

Edyta Pawlak

Akademia Rolnicza w Szczecinie

ZMIANY W HANDLU RYBAMI I PRZETWORAMI RYBNYMI PO PRZYSTĄPIENIU POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało m.in. zmiany w polskim handlu zagranicznym, wynikające z przyjęcia wspólnej polityki handlowej. W grupie towarowej działu 03 – „ryby i skorupiaki, mięczaki i pozostałe bezkręgowce wodne, ryby i przetwory rybne”, można było spodziewać się niekorzystnych zmian dla polskiego handlu zagranicznego, szczególnie po stronie importu tych produktów. Udział polskiego importu ryb i innych bezkręgowców w polskim imporcie ogółem w latach 2000-2005 odgrywał niewielką rolę i stanowił do 0,64% importu ogółem. Natomiast udział polskiego importu ryb i innych bezkręgowców stanowił już znaczący element w polskim imporcie zwierząt żywych i wyrobów pochodzenia zwierzęcego stanowiących sekcję I. Import ryb i innych bezkręgowców stanowił do 56,64% udziału w imporcie sekcji I.

Obawy wystąpienia niekorzystnych zmian w strukturze polskiego importu rybami i produktami rybnymi w głównej mierze spowodowane były koniecznością rozwiązania umowy z Norwegią, dotyczącej beczłowych dostaw ryb i przetworów rybnych na polski rynek. Rozwiązanie tej umowy i przyjęcie zasad wspólnotowego handlu z Norwegią wiąże się ze wzrostem stawek celnych na ryby i produkty rybne importowane z dotychczasowego zerowego poziomu nawet do 23%. Dlatego też w odniesieniu do polskiego importu ryb i przetworów rybnych szacowano, iż akcesja Polski w Unii Europejskiej może spowodować daleko idące zmiany w strukturze geograficznej importu ryb i przetworów rybnych, głównie z powodu trudniejszego dostępu (wzrost ceł) do głównego rynku zaopatrzenia.

2. Cel, zakres i metody badań

Celem opracowania jest ocena zmian, jakie nastąpiły w polskim imporcie ryb i przetworów rybnych w związku z akcesją Polski w struktury Unii Europejskiej.

Przedmiotem badań jest poziom importu (w wyrażeniu wartościowym) w podziale na grupy towarowe według polskiej scalonej nomenklatury (PCN) i celnej nomenklatury (CN) w 2005 r., analiza kierunków geograficznych importu oraz próba oceny wpływu zmiany taryfy celnej na wartość i kierunki importu ryb i przetworów rybnych. Dane źródłowe zostały zaczerpnięte z „Roczników Statystycznych Handlu Zagranicznego”, z „Polskiej taryfy celnej” oraz ze wspólnotowej taryfy celnej.

Okres badawczy obejmuje lata 2000-2004 i (gdzie było to możliwe) dane dotyczące 2005 r. lub jego części. Można więc założyć, że widoczne będą już pierwsze efekty zmian w polskim imporcie rybami i przetworami rybnymi, spowodowane akcesją w Unii Europejskiej.

3. Wartość polskiego importu ryb i przetworów rybnych

W latach 2000-2004 wartość polskiego importu ryb i przetworów rybnych wynosiła od 267 384 tys. dol. (2000 r.) do 421 420 tys. dol. (2004 r.). Na wzrost wartości polskiego importu ryb i przetworów rybnych miał wpływ znaczny wzrost cen większości ryb i produktów rybnych [Hryszko 2004] oraz rosnące dostawy tych produktów na polski rynek [Pawlak 2006].

W całym okresie badawczym dominującą rolę w strukturze towarowej wartości importu ryb i przetworów rybnych odgrywała grupa 0304 – „filety i inne mięso z ryb świeże, schłodzone lub zamrożone”, której udział w ogólnej strukturze wartości importu ryb i przetworów rybnych wynosił od 45,5% (2000 r.) do 52,02% (2001 r.). W sumie w latach 2000-2004 Polska zaimportowała filety i inne mięso z ryb świeżych, schłodzonych lub zamrożonych na łączną kwotę 790 091 tys. dol. Drugą znaczącą grupę w polskim imporcie ryb i przetworów rybnych stanowiła grupa 0303 – „ryby zamrożone z wyjątkiem filetów”, której udział w ogólnej strukturze wartości importu ryb i przetworów rybnych wynosił od 25,03% (2004 r.) do 36,97% (2000 r.). W sumie w latach 2000-2004 Polska zaimportowała ryby zamrożone (z wyjątkiem filetów) na łączną kwotę 491 573 tys. dol.

Tak więc w strukturze towarowej importu dominującą rolę odgrywały surowce wykorzystywane przez polski przemysł rybny do przetwórstwa. Ryby mrożone oraz filety i mięso rybnie stanowiły w poszczególnych latach nawet ponad 80% całej zaimportowanej masy towarowej. Jednakże w badanym okresie obserwuje się zmniejszenie udziału ryb mrożonych przy jednoczesnym wzroście importu filetów rybnych i innego rodzaju mięsa rybiego. Przyczyną takiej sytuacji było najprawdo-

podobniej podniesienie cen produktów w grupie 0303 (o 8,3% w 2003 r.), przy jednoczesnym spadku cen produktów grupy 0304 (o 1,4% w 2003 r.) [Hryszko 2004].

Grupą posiadającą najmniejszy udział w wartości, do 0,65% (2002 r.) importu ryb i przetworów rybnych jest grupa 0307 – „mięczaki wodne bezkręgowce, żywe zamrożone, konserwowane oraz mączki”. W tej grupie towarowej widoczny był wzrost poziomu wartości importu spowodowany rosnącymi dostawami łososi, mających ponad 90% udziału w ogólnej wartości grupy 0302 [Kuzebski 2004]. Prawie cały import łososi pochodził z Norwegii.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej widoczny był wzrost wartości polskiego importu ryb i przetworów rybnych. W roku 2005 odnotowano ponad 24% wzrostu wartości polskiego importu ryb i przetworów rybnych w stosunku do roku poprzedniego. W roku 2005 Polska zaimportowała ryby i przetwory rybne na łączną kwotę 103 470 tys. dol. [www.stat.gov.pl].

4. Kierunki geograficzne polskiego importu ryb i przetworów rybnych

W imporcie ryb żywych (grupa towarowa 0301) w latach 2000-2005 dominowały Czechy (28%), Węgry (16,5%) i Tajlandia (10%). W grupie towarowej 0302 dominującą rolę odgrywa Norwegia, z której w badanym okresie zaimportowano ponad 72% ryb świeżych lub chłodzonych. Ponadto produkty te importowano również z Holandii (7%) i Rosji (6%). W grupie towarowej 0303 i 0304 również dominującą rolę odgrywała Norwegia, z której zaimportowano 39% ryb zamrożonych oraz 26% filetów rybnych i pozostałego mięsa świeżego, schłodzonego lub zamrożonego. Jednakże w imporcie ryb zamrożonych zauważalny był spadek importu z Norwegii na rzecz zwiększonego importu z Holandii (10%). W grupie ryb zamrożonych import był prowadzony również z Rosji (28%). Natomiast w grupie towarowej 0304 – „filety rybne i inne mięso rybne” widoczny był wzrost importu z Chin (22%). Podobna sytuacja wystąpiła w imporcie ryb suszonych i solonych, gdzie palmę pierwszeństwa przejęły w 2005 r. również Chiny. W imporcie skorupiaków i mięczaków, stanowiących grupę towarową 0306 i 0307, największy udział w grupie skorupiaków posiadały Niemcy (60%), Holandia (16%), Grenlandia (10%) oraz w grupie mięczaków Tajlandia (10%), Peru (8%) i Hiszpania (7%).

Podsumowując: głównym partnerem dostarczającym na polski rynek ryby i przetwory rybne jest nadal Norwegia (około 80% dostaw). Spośród krajów „piętnastki” najwięcej ryb i przetworów rybnych sprowadzanych było z Niemiec i Holandii. Coraz większe znaczenie w strukturze polskiego importu ryb i przetworów rybnych zajmują kraje rozwijające się, takie jak Chiny (filety z mintaja), Tajlandia (konserwy z tuńczyka) oraz Argentyna (filety z morskiczka).

5. Stawki celne na ryby i przetwory rybne

W latach 2000-2004 w polskiej taryfie celnej na ryby i przetwory rybne obowiązywały zróżnicowane stawki celne¹ w zależności od grupy towarowej oraz od okresu, w jakim surowiec i przetwory rybne były sprowadzane do kraju.

Autonomiczna stawka celna wynosiła od 5 do 40% i w całym okresie badawczym nie ulegała zmianie. W grupie towarowej 0301 wynosiła od 5 do 40%, w grupie towarowej 0302 i 0303 – od 5 do 25%, w grupie towarowej 0304 i 0305 – od 10 do 40%, w grupie towarowej 0306 – 30% oraz w grupie towarowej 0307 – od 10 do 30%. Jak widać, najwyższe stawki celne zostały nałożone na filety rybne i pozostałe mięso rybnie świeże, schłodzone lub zamrożone. Najniższe stawki celne zostały nałożone na ryby zamrożone z wyłączeniem filetów rybnych i pozostałego mięsa rybiego oraz na ryby suszone, solone lub w solance i na ryby wędzone.

Do roku 2002 stawki celne w imporcie ryb i przetworów rybnych z krajów Unii Europejskiej odpowiadały wysokością stawkom autonomicznym. Dopiero od 2002 r. następowała ich coroczna stopniowa redukcja. Najniższe stawki celne obowiązywały na filety rybne i pozostałe mięso rybnie świeże, schłodzone lub zamrożone oraz na ryby suszone, solone lub w solance oraz na ryby wędzone i maksymalna ich wysokość wynosiła 7% w 2004 roku. Natomiast najwyższe stawki celne zostały utrzymane w stosunku do importu ryb świeżych lub schłodzonych, gdzie ich maksymalna wysokość wynosiła 13%. Tak więc od 2002 r. został znacznie ułatwiony dostęp polskich importerów ryb i przetworów rybnych do rynków Unii Europejskiej. Widoczne jest to również we wcześniej omawianych zmianach w kierunkach geograficznych polskiego importu ryb i przetworów rybnych, wskazujących na wyraźne zwiększenie udziału krajów Unii Europejskiej.

Natomiast na podstawie umowy stowarzyszeniowej pomiędzy Polską a Norwegią w latach 2000-2004 obowiązywała zerowa stawka celna we wszystkich grupach towarowych w imporcie ryb i przetworów rybnych. Dlatego też Norwegia, poczynawszy od połowy lat dziewięćdziesiątych, stała się głównym dostawcą ryb i przetworów rybnych na polski rynek.

W momencie członkostwa Polski w Unii Europejskiej polscy importerzy ryb i przetworów rybnych otrzymali swobodny dostęp do unijnego rynku, zyskując możliwość bezcłowego importu ryb i przetworów rybnych. Jednakże potrzeby polskich importerów nie mogą być zaspokojone przez unijnych dostawców z powodu niedoboru ryb i przetworów rybnych w krajach Unii Europejskiej i dość znacznego uzależnienia rynków unijnych od importu spoza Unii.

¹ W prezentowanym artykule wskazano najniższą i najwyższą stawkę celną w każdej grupie towarowej. Uwzględniono jedynie stawki autonomiczne – obejmujące większość krajów świata, preferencyjne stawki celne krajów Unii Europejskiej oraz stawki celne obowiązujące na podstawie umowy Polska–Norwegia w ramach umowy stowarzyszeniowej Polska–kraje EFTA.

Negatywną konsekwencją polskiego członkostwa w Unii Europejskiej był wzrost stawek celnych na import ryb i przetworów rybnych spoza Unii. Konwencyjne stawki celne na ryby i przetwory rybne, zapisane w taryfie celnej Unii Europejskiej, obowiązujące w latach 2005-2006, wynoszą maksymalnie 23%. Wskazana maksymalna stawka celna ma zastosowanie w imporcie ryb świeżych lub schłodzonych oraz filetów rybnych i pozostałego mięsa rybiego świeżego, schłodzonego lub zamrożonego. Równie wysoki poziom stawek celnych obowiązujących w unijnej taryfie celnej odnosi się do grupy towarowej 0305 – „ryby suszone, solone lub w solance, ryby wędzone” i wynosi on od 10 do 20%. Najniższe konwencyjne stawki celne obowiązują w imporcie mięczaków żywych, świeżych, schłodzonych, zamrożonych, solonych lub w solance itp. (grupa towarowa 0307) i wynoszą maksymalnie 10%.

Tak więc polscy importerzy ryb i przetworów rybnych ponoszą obecnie dodatkowe koszty importu ryb i przetworów rybnych z Norwegii w postaci obowiązującego dość wysokiego cła. Średnia stawka celna mająca zastosowanie do towarów importowanych z Norwegii wzrosła z dotychczasowego poziomu zerowego do średnio 6,2%. W liczbach bezwzględnych będzie to oznaczało znaczne podrożenie ryb i produktów rybnych importowanych z Norwegii [Kuzebski 2003].

W taryfie celnej uwzględnione są okresy, kiedy to istnieje możliwość bezcłowego importu ryb lub ich przetworów² z krajów spoza Unii Europejskiej. Na przykład przy imporcie do Unii Europejskiej stawki celne dla surowców takich jak śledzie i makrele wynoszą odpowiednio 15 i 20% z wyłączeniem okresu od 15 lutego do 15 czerwca, kiedy to nie ma żadnego cła na te produkty. Dostępność tych produktów jest w tym okresie jednak niewielka. Połów śledzi i makreli oraz następujący w konsekwencji eksport z Norwegii do Polski odbywa się w głównej mierze w okresach, kiedy stawki celne są wysokie.

6. Podsumowanie

W latach 2000-2005 obserwowany był wzrost wartości importu ryb i przetworów rybnych, spowodowany wzrostem cen oraz zwiększonymi dostawami. W dalszym ciągu dominującym źródłem zaopatrzenia w ryby i przetwory rybne była Norwegia. Jednakże zaobserwowano spadek udziału Norwegii w dostawach ryb i przetworów rybnych na korzyść zauważalnego wzrostu udziału importu tych produktów z krajów Unii Europejskiej, głównie z Niemiec i Holandii, oraz z krajów rozwijających się, np. z Chin i Tajlandii. Zapewne są to pierwsze, związane z

² Ustalane zostały również kontyngenty bezcłowe na poszczególne gatunki ryb. Jednakże ze względu na konieczność ograniczenia prezentowanego materiału temat kontyngentów będzie poddany rozważaniom w kolejnych publikacjach.

członkostwem Polski w Unii Europejskiej, symptomy zmian w kierunkach geograficznych dostaw ryb i przetworów rybnych.

Spadek udziału Norwegii w dostawach ryb i przetworów rybnych na polski rynek mógł być spowodowany wzrostem celi po 1 maja 2004 r. na te produkty średnio o ponad 6%. Przyjęcie przez Polskę wspólnotowej taryfy celnej będzie miało zapewne wpływ na kierunki zaopatrywania się w surowiec i przetwory rybne.

Literatura

- Hryszko K., *Handel zagraniczny rybami i produktami rybnymi w I półroczu 2003 roku*, „Magazyn Przemysłu Rybnego” 2003 nr 5, s. 29.
- Hryszko K., *Handel zagraniczny rybami i produktami rybnymi w 2003 roku*, „Magazyn Przemysłu Rybnego” 2004 nr 2, s. 11.
- Kuzebski E., *Analiza handlu rybami i produktami rybnymi po akcesji Polski do UE. Perspektywy zwiększenia wymiany handlowej*, [w:] *Warunki i zadania w zakresie handlu zagranicznego po akcesji Polski do Unii Europejskiej*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2003, s. 254.
- Kuzebski E., *Handel zagraniczny produktami rybnymi w trzech kwartałach 2003 r.*, „Rybołówstwo Bałtyckie” 2004.
- „Polska taryfa celna”, GUS, Warszawa 2000-2004.
- Pawlak E., *Analiza udziału ryb i przetworów rybnych w polskim handlu zagranicznym*, Oeconomica, Szczecin 2006 (w druku).
- „Roczniki Statystyczne Handlu Zagranicznego”, GUS, Warszawa 2001-2005.
- www.stat.gov.pl.

CHANGES IN TRADE OF FISH AND FISH PRODUCTS AFTER POLAND'S ACCESSION TO EUROPEAN UNION

Summary

Poland's accession to the European Union's structures resulted in a need of adopting rules of the Common Trade Policy along with the application of the EU customs tariffs. The aim of this paper is to present changes in the volume, value, structure and geographical directions of the Polish imports of fish and fish products before and after Poland's accession to the EU. Furthermore, the paper deals with the influence of applying the EU customs tariffs on the Polish imports of fish and fish products.